

MARIAN POPESCU

TEATRUL ALTERNATIV SAU DESPRE INIȚIATIVA PARTICULARĂ

Dacă inițiativa particulară a început să prindă un anumit contur în domeniul comerțului, de pildă, cu efecte nu întotdeauna dintre cele mai civilizate, pentru lumea teatrului aceeași chestiune presupune implicații multiple și de alt ordin. Numai gândul de a întemela companii sau teatre particulare înseamnă curaj și risc financiar. Chiar dacă, așa cum s-a întâmplat, unii dintre fondatorii s-au grăbit să apeleze la finanțele Ministerului Culturii în chip de prim ajutor. Chiar dacă acesta a și răspuns în unele cazuri afirmativ: lată, însă, că acum o hotărâre a Ministerului de Finanțe interzice acordarea de fonduri din bugetul ministerial pentru întreprinderile teatrale particulare. Este o situație de fapt, la care se adaugă alte dispoziții, hotărâri și legi defavorizând — la capitoarele chirie pentru săli, afișaj publicitar etc. — pe întreprinzătorul care dorește să se afirme, să producă într-un teatru particular.

Teatrul românesc s-a dezvoltat, a existat în ultimii patruzeci de ani aproape exclusiv în cadrul sistemului instituționalizat al teatrelor subvenționate de către un factor guvernamental sau de către autoritățile locale. Numai apariția, din când în când, a unor grupuri teatrale în mediul studențesc a putut însemna ceva din punctul de vedere al unui teatru alternativ, alțeva decât o instituție teatrală subvenționată. Evident că existența acestor grupuri era văzută mai degrabă ca un element al unor «activități» decât ca o posibilitate de expansiune a ideii teatrale. Nu iau în discuție aici «mișcarea de amatori» în teatru care, mai ales în deceniul opt, a putut duce la crearea unor confuzii, întreținute de ideologia vremii, privind statutul amatorului și cel al profesionistului.

Programul educativ, tezele propagandei și, în general, structurile întregii societăți înainte de '89 nu aveau cum să favorizeze emergența unui teatru alternativ. Chiar dacă ideile în această privință or fi fost. După '89 au apărut, mai ales în București, câteva companii sau teatre particulare. Nu era o noutate în teatrul românesc unde, în perioada interbelică îndeosebi, acestea se puteau număra cu zecile, multe sezoniere, unele, însă, având un sediu propriu și rezistând mai multă vreme. Formate mai ales de actori, unii foarte importanți, aceste teatre particulare funcționau în cadrul unui sistem economic (evident, nu de tranziție!), scutind încasările care să acopere măcar cheltuielile. Majoritatea erau născute, la fel de evident, din ideea teatrului ca divertisment, repertoriile lor fiind urmarea nu atât a unui program estetic ambițios, a experimentului, cât mai ales a ideii de a juca piese care să permită partituri actoricești de notorietate. Precaritatea multora dintre aceste întreprinderi particulare, care făceau parte dintr-un angrenaj al economiei de piață, ducea rapid la dispariția lor.

Nu e lipsit de interes să amintesc faptul că aceste companii particulare erau destinate, adesea, turneelor când, în cine știe ce orașel de provincie, venirea unei trupe particulare, cu cel puțin un star, era resimțită ca un eveniment. Astăzi, lansarea inițiativei particulare în teatru are de înfruntat dificultăți

de altă natură, barajul legislativ fiind mai dur, oricum imperfect. Mentalitatea curentă privește aceste inițiative într-un mod diferit față de teatrele subvenționate de stat. Dacă sînt particulare înseamnă că vor să câștige bani! Nu știu dacă aceștia sînt anii în care cineva să-și pună problema de a câștiga bani din teatru. Important mi se pare că trebuie stimulat dezvoltarea spiritului concurențial și abilitatea de a duce la bun sfârșit un proiect rezultat dintr-o inițiativă particulară. Apariția alternativei în teatru nu se suprapune, însă, numai existenței unor astfel de companii sau teatre particulare. Programul lor repertorial, cu foarte puține excepții, merge în direcția divertismentului. Ele sînt obligate acum să întrețină o relație cu teatrele profesioniste. De altfel, mulți dintre actorii care compun aceste trupe sînt angajați în continuare în teatrele subvenționate de stat. Cu alte cuvinte, riscul este asumat numai într-o măsură, păstrînd plasa de siguranță dedesubt. Nu e nimic de acuzat aici. E vorba, însă, de mentalitatea care duce la a porni o astfel de întreprindere, în condiții de provizorat managerial și într-un context economic obtuz față de lumea artei în general.

Teatrul alternativ — și experiența sa din alte părți de lume este lămuritoare — înseamnă încercarea unor forme noi de spectacol, în spații de multe ori necanonice. Cîteodată, și numai după o perioadă de cîțiva ani, teatrele particulare aparținînd mișcărilor alternative (nesubvenționate de stat) au dreptul să ceară o subvenție pentru un sezon teatral. Ceea ce se înțelege mai greu la noi este că mai întîi trebuie să faci dovada că ești îndreptățit a cere din banul public. Evident, nu uit că același lucru este valabil și pentru teatrul subvenționat de stat. Diferența, însă, apare atunci cînd un întreprinzător ar vrea să dea curs proiectului său teatral și se vede foarte repede blocat de puținătatea mijloacelor legale și materiale care i-ar putea sta la îndemînă. Modul în care, într-un oraș ca București, posibile spații pentru experiențe teatrale au fost oferite primilor întreprinzători particulari din alte domenii te lasă adesea într-o stare perplexă. În întreg contextul social-politic este acum de asemenea natură încît pare rizibil să apară cu astfel de chestiuni cînd noi nu avem ală și alaltă ș.a.m.d. și, totuși, devine tot mai important — pentru teatru în general — factorul concurențial pe care îl reprezintă întotdeauna alternativa. ■

